

Шановні читачі!

У випуску «Релігієзнавчі проблеми в сучасному глобалізованому світі» представлено три своєрідних тематичних блоки, які на сьогодні є фокусом уваги сучасних вітчизняних дослідників релігії:

- 1) Форми та методи релігійної роботи різних конфесій на тлі подій російсько-української війни;
- 2) Міжнародний вимір взаємодії політичної сфери та сфери релігії в окремій країні (на прикладі Ірану);
- 3) Реалізація через релігійну сферу глобальних етичних та екологічних викликів.

Впродовж другого року нищівної російсько-української війни змінюється релігійна мапа України і змінюються також форми та методи ведення релігійної роботи та навіть самі інституціональні основи релігійних конфесій, що представлені сьогодні в Україні. Усі ці зміни ретельно фіксують та осмислюють дослідники, чий роботи представлені у випуску.

Розглянемо далі в нашому огляді ці статті більш докладно.

Стаття **Віти Титаренко та Людмили Филипович** присвячена аналізу ситуації, яка складається для представників релігійних меншин в Україні у зв'язку із російсько-українською війною. Будучи і в мирний час інституціями, які в структурі релігійного життя України займають відповідно недомінуючу позицію, релігійні меншини найбільше в порівнянні із мажоритарними релігіями потерпають від війни та її наслідків. Авторками показано, що на тлі масштабних ресурсних втрат (людських, матеріальних, моральних), пришвидшуються процеси громадянської і національної ідентифікації представників релігійних меншин, люди укріплюються у вірі, а безпосередньо з боку громад збільшується соціально корисна і гуманітарна допомога нужденним. Разом із тим, автори прогнозують, що Україні після війни може загрожувати зменшення релігійної плюральності через неможливість відновлення діяльності деяких малочисельних релігійних груп, які не здатні будуть повернутися до довоєнного звичного буття, навіть якщо зберуться умови релігійної свободи і державних гарантій прав людини в релігійній сфері та їх спільноти.

У статті **Ірини Ломачинської та Олени Алексєнко** виявляється роль військового капеланства у формуванні національно-патріотичного виховання українського війська. Ця досить обговорювана в експертному середовищі тема доповнена в даному разі тим, що авторки сутність духовних основ українського військового патріотизму обґрунтовують через архетипи «Роду», «Батька», «Матері», «Родини». Історично «Батько» втілює владу, панування не лише над тілом, а і над душею, він приносить сумління і моральні підстави порядкування в цілій військовій родині, основаній на принципах побратимства. Архетип «Матері» сформований з давньослов'янських уявлень про Берегиню; у християнську добу він отримує нове втілення в образі Богородиці як небесної захисниці всього роду людського. Одним із різновидів архетипу жінки-матері в українській духовній культурі є мати-природа, що

трансформується в архетип Матері-Землі, який у свою чергу переноситься на парадигму рідної землі - «не-ньки-України», створюючи архетип Матері-Батьківщини. Відсутність бажання до завоювання чужого та прагнення збереження споконвічно свого, рідного, - і визначає сутність патріотизму українського війська. Дослідницями простежено також історичне формування православної традиції військового капеланства, що має своєю основою духовний союз козацтва і чернецтва Доби визвольних змагань та залучає досвід морально-духовної підтримки учасників української національно-визвольної боротьби на західноукраїнських землях Греко-католицької церкви. Показано деструктивний вплив священників проросійських конфесій на морально-психологічний стан військовослужбовців. Зазначено, що збройна агресія проти України призвела до активізації використання потенціалу церкви та духовенства для консолідації населення та зміцнення патріотичних почуттів військовослужбовців Збройних Сил України, а також для викриття й ізоляції проросійських релігійних спільнот. На основі позитивного досвіду провідних країн світу було створено власну систему професійного навчання й виховання особового складу, в основу якої поклали визначальні принципи: національну гідність, патріотизм, християнську мораль, вірність присязі, вірність військовому обов'язку.

Один з важливих релігійно-політичних фокусів сучасного світу – взаємодія політики і релігії в державному апараті – представлений у статті **Олександра Костюка**, який пише про атипову політичну систему Ісламської республіки Іран, що створена на базі ісламу шиїтського напрямку та існує там понад 40 років. Автор характеризує її як дуалізм світської та релігійної влади з подвійною легітимністю релігійних інституцій влади. У статті є визначення ефективності та адаптивності існуючої релігійно-політичної системи, з'ясовується, як іслам безпосередньо впливає на політичні інститути та організації, і відповідно є фактором політичної стабільності та життєздатності політичного ладу. Аналізуючи перебіг процесів становлення державних інституцій, автор показує, що різниця між світськими та релігійними інституціями все більше стирається, а масові протести громадян скеровані не на певний вид влади (релігійну чи світську), а на владу загалом. Центральним елементом стабільності даної системи є Лідер країни, який одночасно поєднує божественну та демократичну легітимність, і за цим показником є унікальним в системі державної влади. Політичні процеси в Ірані демонструють, що релігія не здатна ефективно безпосередньо впливати на політичні події та процеси, однак релігія інтегрована в політичну систему, де вона є домінуючою, здатна створити ефективний державний механізм. Принаймні тимчасово, така система здатна забезпечити стабільність, адаптивність та динамічність політичного життя в межах окремої країни. Проте тенденція до узурпації повноважень релігійною владою поступово знищує саму сутність дуалістичної релігійно-

політичної системи Ірану. А отже і переваги такої системи, відносно забезпечення політичної та соціально-економічної справедливості, втрачаються.

Безпосередньо проблеми етичного та екологічного гатунку та їх реалізацію в релігійній сфері спостерігають дослідники, які присвятили свої розвідки глобальним темам біоетики та екології.

Так, у статті **Олександра Горбаня** та **Руслани Мартич** біоетичний дискурс розглядається стосовно цінності життя через призму концептуалізації основних підходів до вивчення даного феномена. Зокрема обгрунтовано, що в сучасних умовах біоетичний дискурс концентрується навколо аксіо-логічної парадигми у вченні про живе. Все різноманіття точок зору автори пропонують групувати в два основні підходи: етика сакральності (святості) життя та етика якості життя. Концептуалізація цих двох основних підходів дозволяє розглядати все різноманіття поглядів на цінність життя в контексті біоетичного дискурсу як систематизовану сукупність поглядів, що сприяє створенню відповідної ситуації наукового пошуку та сприятиме поглибленню наукових досліджень із зазначеної тематики.

Богдан Рохман, Олег Савчук, Оксана Терешкун, Ярослав Гнатюк розглядають антропологічний вимір екологічної концепції католицизму в умовах глобальних викликів сучасності, починаючи з філософської рефлексії щодо шляхів виходу із сучасної екологічної кризи через включення екологічної концепції у персоналістично зумовлену католицьку антропологічну парадигму. Далі вони розмірковують про зміст антропоцентризму католицької антропологічної парадигми, окреслюють її аксіологічний вимір; осмислюють імплементацію аксіологічного, економічного, соціального та гуманітарного факторів у католицьку екологічну концепцію; і, як результат - етизацію екологічної свідомості, що передбачає особистісно зумовлений пошук усвідомленого шляху подолання сучасної екологічної кризи, поетапне формування екологічного світогляду особистості зі зростанням емпатії до природного середовища та переосмисленням можливостей відновлення природи.

Редактори випуску